

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Α' Γυμνασίου

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:	Ειρήνη Ανούση, Ζωγράφος, Χαράκτρια, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης Ηλίας Ράπτης, Παιδαγωγός, Σχολικός Σύμβουλος Α/θμιας Εκπαίδευσης Ευτυχία Ροδοπούλου, Ζωγράφος, Χαράκτρια, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ:	Πολυξένη Αραπάκη, Ζωγράφος, Κεραμίστρια, Σχολική Σύμβουλος Β/θμιας Εκπαίδευσης Δημήτρης Κλεομένης Ζερβός, Ζωγράφος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης Γεώργιος Τσακίρης, Ζωγράφος, Επίκουρος Καθηγητής Παν/μιου ΑΠΘ
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ:	Ευτυχία Ροδοπούλου, Ζωγράφος, Χαράκτρια, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:	Μαρία Αλιφεροπούλου, Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ:	Γεώργιος Σιγάλας, Ζωγράφος, Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΞΩΦΥΛΛΟ:	<i>Σύνθεση από τα έργα: Κυκλαδικό Ειδώλιο, Το ψάθινο καπέλο, Ν. Λύτρα, Καφενείο 4 εποχές, Τ. Ζωγράφου, Το χωριό μου, έργο μαθητή</i>
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:	ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

Γ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΜΑΚΕΤΑΣ,
ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ,
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ / Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Ειρήνη Ανούση   Ηλίας Ράπτης   Ευτυχία Ροδοπούλου

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Α΄ Γυμνασίου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... Σελ. 9

1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ Χρήση υλικών ζωγραφικής. Στοιχεία αισθητικής

- α. Ζωγραφίζω ελεύθερα Εξοικείωση με τα υλικά 10
- β. Το αφαιρετικό και το «ωραίο» Η αφαίρεση και η έννοια του “ωραίου” στην Τέχνη ..12
- Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι 16

2. ΟΛΑ ΕΙΝΑΙ ΧΡΩΜΑ Χρωματικές κλίμακες. Συγκριτική ιστορία της τέχνης

- α. Τι χρώμα έχει η θάλασσα; Η φύση 17
- β. Η χρωματική μου ταυτότητα Πειραματισμοί με το χρώμα..... 18
- γ. Ουράνιο τόξο Φως και χρώμα..... 20
- δ. Βασικά και συμπληρωματικά χρώματα..... 22
- ε. Οικογένειες χρωμάτων 24
- στ. Ιστορίες για το χρώμα Το χρώμα στην Ιστορία της Τέχνης και του Πολιτισμού..... 25
- Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι 28

3. ΟΡΓΑΝΩΩ Σύνθεση και Αισθητική

- α. Το άδειο μου χαρτί Ζωγραφικός χώρος 29
- β. Πίσω απ' την εικόνα Η Σύνθεση..... 30
- γ. Ο Ρυθμός 32
- δ. Οπτική ζυγαριά Οπτικά βάρη..... 34
- ε. Καλλιτεχνικές συνθέσεις 35
- Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι 37

4. ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ Μορφικά στοιχεία. Μορφοποίηση

- α. Αρχίζοντας μ' ένα άγγιγμα Το σημείο 38
- β. Με μια κίνηση Η γραμμή 39
- γ. Η μορφή..... 40
- δ. Το βάθος Προοπτική 42
- ε. Το τρισδιάστατο Γεωμετρική προοπτική 44
- στ. Η απόδοση του χώρου Συγκριτικά παραδείγματα 45
- Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι 47

5. Η ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ Σχέδιο από τη φύση. Κοινωνικές επιδράσεις στην Τέχνη

α. Βλέπω τον κόσμο από την αρχή Ανάλυση της εικόνας. Υλικά	48
β. Συγκρίνω Εναρμόνιση μεγεθών	50
γ. Το παιχνίδι του φωτός και της σκιάς Φωτοσκίαση	52
δ. Δημιουργικό, εκφραστικό σχέδιο	54
ε. Ο άνθρωπος Κίνηση και αναλογίες	56
στ. Προσωπογραφία...Αναλογίες και χαρακτηριστικά	58
ζ. Κοινωνικά και ανθρώπινα Κοινωνικές επιδράσεις στο πορτραίτο	59
Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι	60

6. ΚΙΝΟΥΜΕΝΟ ΣΧΕΔΙΟ Εξέλιξη και λειτουργία

α. Μαγικές εικόνες Η ιστορία του κινουμένου σχεδίου	61
β. Βήμα-βήμα Η τεχνική	64
γ. Παιχνίδια με τα σκίτσα Δημιουργία σχεδίων με αλληλουχία	66
δ. Σταρ των κινουμένων σχεδίων Συμβολισμοί	68
Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι	70

7. ΠΗΛΟΣ Πλαστική. Αρχαίοι πολιτισμοί

α. Χωμάτινες δημιουργίες Αίσθηση και συμβολισμός.	71
β. Πλάθω Εργαλεία και τεχνικές	72
γ. Με μακαρόνι και με φύλλο.	74
δ. Φόρμα και διακόσμηση	75
ε. Με το χώμα, το νερό και τη φωτιά Διαδρομή στην ιστορία της κεραμικής	76
στ. Ανάγλυφο	77
ζ. Με πολλές όψεις Περίοπτο	78
η. Τρισδιάστατη τέχνη	80
Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι	84

8. ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ Μορφή και περιεχόμενο

α. Ανακαλύπτοντας την έντυπη εικόνα	85
β. Έκφραση και δύναμη Τέχνη και κοινωνία	88
γ. Χαράγματα στην ύλη Τεχνικές και υλικά	90
δ. Χαράζω και τυπώνω Λινόλεουμ και ζελατίνα	92
Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι	94

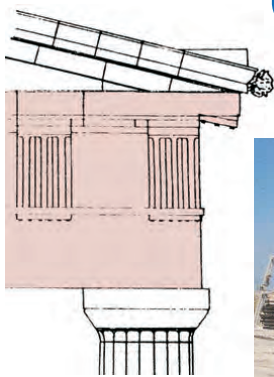
9. Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ Εικονογράφηση. Δραματοποίηση

α. Εικόνες των μύθων Εικονογράφηση	95
β. Φανταστικός κόσμος Θεατρικά δρώμενα	96
γ. Μεταμορφώνομαι Κατασκευή τρισδιάστατης μάσκας	98
δ. Τέχνη και μίμηση	100
Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι	101

10. ΕΝΑ ΠΡΩΙΝΟ ΣΤΟΝ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ Αισθητική και ιστορική προσέγγιση

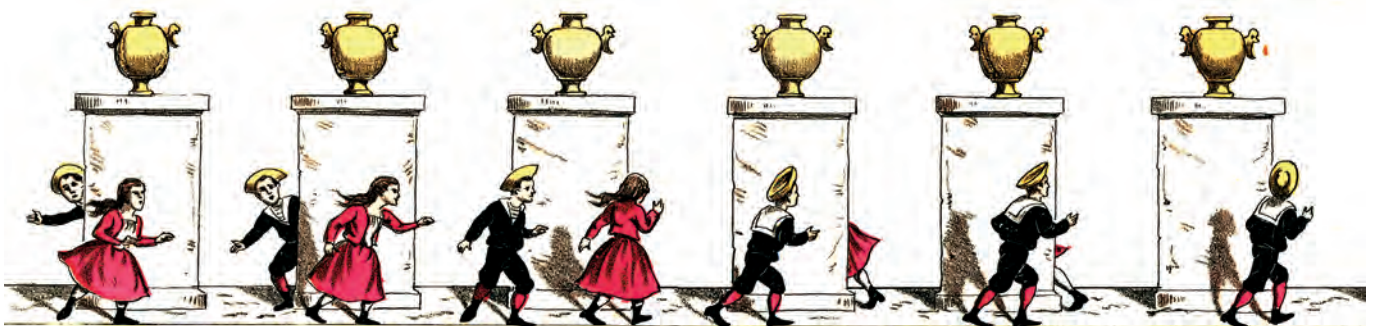
α. Αγναντεύοντας	102
β. Τα μυστικά της τέχνης Ρυθμός και εκλεπτύνσεις	104
γ. Ταξίδι στον χρόνο.	106
δ. Στην καρδιά της δημιουργίας	108
ε. Μυθικοί θεοί	109
στ. Ύλη και φως.	110
ζ. Τα ελληνικά χρώματα	111
Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι	112

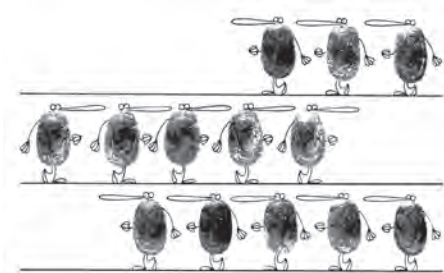

11. ΣΤΟΥΣ ΘΗΣΑΥΡΟΥΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ Αισθητική και κριτική

α. Το Μουσείο κι εγώ	113
β. Πλησιάζοντας το έργο τέχνης Αισθητική ανάλυση	114
γ. Βλέπω και κατανοώ	116
δ. Εκείνο που μ' αρέσει Προτίμηση και αξιολόγηση	118
Τι θυμάμαι; Γλωσσάρι	119
ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΚΟΥΙΖ	120
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	123
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	125

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Προς τον μαθητή

Σκέφτηκες ποτέ να ζωγραφίσεις αυτό που αισθάνεσαι αντί να το περιγράψεις; Φαντάστηκες ποτέ μια κινούμενη εικόνα φτιαγμένη από σένα; Έχεις επιχειρήσει να αλλάξεις ένα ρούχο, ένα έπιπλο, ένα αντικείμενο, να πλάσεις τα όνειρά σου στον πηλό, να χαράξεις και να τυπώσεις τις ευχές σου;

Είναι σίγουρο ότι με κάποιο τρόπο έχεις νιώσει τη χαρά της δημιουργίας. Υπήρξαν όμως και στιγμές απογοήτευσης που ίσως σε οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι η εικαστική έκφραση προορίζεται μόνο για τα «ταλέντα».

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε για να σου αποδείξει ακριβώς το αντίθετο. Ξεφυλλίζοντάς το θα βρεις προτάσεις για καλλιτεχνικές δημιουργίες και διασκεδαστικά παιχνίδια.

Πολλές φορές θα εκπλαγείς βλέποντας να περιγράφονται στο βιβλίο σκέψεις που σε απασχολούν ή να προτείνονται φανταστικές ιδέες που τις θεωρούσες απραγματοποίητες.

Με μια πιο προσεκτική ματιά θα ανακαλύψεις πληροφορίες, απόψεις και κρίσεις, που θα σε βοηθήσουν να γνωρίσεις τον κόσμο των Εικαστικών Τεχνών, να διευρύνεις τους ορίζοντες της φαντασίας και της σκέψης σου και να διαμορφώσεις δικά σου κριτήρια για να απολαμβάνεις την Τέχνη.

1. Π. Κλεέ «Ταξίδι απ' το μηδέν» 1927

1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ

Χρήση υλικών ζωγραφικής. Στοιχεία αισθητικής*

2. «Ζωγραφίζω τις κινήσεις μου» Γιάννης Α. 12 ετών

α. Ζωγραφίζω ελεύθερα

Εξοικείωση με τα υλικά

Η αυθόρμητη κίνηση

Έχεις παρατηρήσει πόσο διαφέρουν οι γραφικοί χαρακτήρες των ανθρώπων; Είναι τόσο διαφορετικοί όσο και οι άνθρωποι. Κάθε ίχνος που αφήνουμε στο χαρτί αντιστοιχεί σε μια πλευρά του χαρακτήρα μας και καταγράφει τα συναισθήματα της στιγμής. Αυτός είναι ο λόγος που τα γράμματά μας αλλάζουν όταν είμαστε θυμωμένοι.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και στην Τέχνη. Σε ό,τι δημιουργήσει κανείς, ένα πρόσωπο, ένα δέντρο ή μία γραμμή, αντικατοπτρίζει τον εαυτό του.

Ανακαλύπτω το χρώμα

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να ζωγραφίσουμε με χρώματα. Με λίγη φαντασία μπορείς ν' ανακαλύψεις και δικούς σου. Πειραματίσου με όσους τρόπους σε ενδιαφέρουν και χρησιμοποίησε εκείνον που σου ταιριάζει.

Κοίταξε και άγγιξε τα χρώματα. Μύρισέ τα, αφουγκράσου τους ήχους που παράγουν, καθώς τα δουλεύεις πηχτά ή αραιωμένα. Ζωγράφισε με τα χέρια σου, με φαρδιά και λεπτά πινέλα, μ' ένα ξυλάκι, με σφουγγάρι κ.ά. Χρωμάτισε, στάξε, πιπίλισε, τύπωσε.

Άφησε το χέρι σου να τρέξει στο χαρτί. Καθένας από εμάς είναι μοναδικός και εκφράζεται με τις δικές του κινήσεις.

Το κατάλληλο χαρτί

Το κάθε υλικό που θα χρησιμοποιήσεις έχει ανάγκη από διαφορετική ποιότητα χαρτιού. Όσο πιο υγρό είναι το χρώμα, τόσο πιο χοντρό και απορροφητικό χαρτί χρειάζεται. Τα παστέλ αναδεικνύονται σε χαρτιά πορώδη.

Αυτό δε σημαίνει ότι δε θα πειραματιστείς. Μπορείς να ζωγραφίσεις σε κάθε είδος χαρτιού, ακόμα και σε εφημερίδες, σε χαρτοσακούλες, σε χαρτόκουτα, ή σε φωτογραφίες.

3. Τζ. Πόλλοκ «Χωρίς τίτλο» 1942. Ζωγραφική που αποδίδει τη χειρονομία του καλλιτέχνη.

4. Τυχαίος συνδυασμός χρωμάτων που προέρχεται από τους προηγούμενους χρωματισμούς ενός σκασμένου τοίχου.

Σκέπτομαι και προγραμματίζω

Τα χοντρά πινέλα και το σφουγγάρι απλώνουν το χρώμα στις επιφάνειες με ευκολία. Πριν αρχίσεις να ζωγραφίζεις, σκέψου τι θέλεις να κάνεις και προγραμματίσει με ποιον τρόπο θα χρησιμοποιήσεις τα υλικά σου, π.χ. δεν είναι η καλύτερη επιλογή να επιχειρήσεις να γεμίσεις μια μεγάλη επιφάνεια με λεπτούς μαρκαδόρους.

Μπλούζα «γεμάτη συναισθήματα»

 Ζωγράφισε σε μια παλιά μπλούζα τα συναισθήματά σου: Πέρασε μέσα στην μπλούζα σου ένα χαρτόνι και στερέωσε την πάνω του, με χαρτοταινία ή με καρφίτσες. Διάλεξε τα χρώματα που προτιμάς και θεωρείς ότι σε εκφράζουν. Προτίμησε τα πλαστικά χρώματα που δεν ξεβάφουν. Ετοίμασε αρκετή ποσότητα, ώστε να σε φθάσουν να ολοκληρώσεις το έργο σου. Χρησιμοποίησε όποιο τρόπο θέλεις για να αποτυπώσεις με εκφραστικές κινήσεις τα συναισθήματα της στιγμής.

5. Η Θεοδώρα φοράει την «εκφραστική» της μπλούζα που ζωγράφισε παίζοντας με τα χρώματα.

β. Το αφαιρετικό και το «ωραίο»

Η αφαίρεση και η έννοια του ωραίου στην Τέχνη

6. «Τεχνίτης». Αιγυπτιακή τοιχογραφία 1380 π.Χ.

7. «Ο ψαράς». Ελληνική τοιχογραφία, Θήρα 16ος αι. π.Χ.

8. Λεπτομέρεια από το έργο του Π. Γκωγκέν «Αγορά» 1892

6-8. Έργα διαφορετικών εποχών με πλακάτο χρώμα και πλαγιομετωπική κίνηση.

Παρατηρώ και συγκρίνω

Παρατήρησε τα έργα 6, 7, 8. Αν και ανήκουν σε διαφορετικούς αιώνες, έχουν ωστόσο πολλά κοινά στοιχεία: Οι φιγούρες βρίσκονται σε ανάλογη στάση, που είναι αρκετά αφύσικη. Το κεφάλι φαίνεται από το πλάι (προφίλ), ενώ το σώμα φαίνεται από μπροστά (ανφάς). Το χρώμα τους είναι πλακάτο (ομοιόμορφο). Στα έργα 9-12 διακρίνουμε καθαρά γεωμετρικά στοιχεία, όπως ημικύκλια, ευθείες κ.ά., που κάνουν φανερή την πρόθεση των δημιουργών να αποδώσουν γεωμετρικά την πραγματικότητα. Όλες αυτές οι διαφοροποιήσεις από το φυσικό σχήμα και το χρώμα που επισημάναμε, αποτελούν μερικά από τα αφαιρετικά στοιχεία των έργων.

Αφαιρετικό χαρακτηρίζεται το έργο που δεν προσπαθεί ν' αναπαραστήσει την εξωτερική πραγματικότητα με κάθε λεπτομέρεια, αλλά παίρνει απ' τη φύση τα στοιχεία που θεωρεί σημαντικά και τα αναδεικνύει ή παραμορφώνει τη φυσική εικόνα, ώστε να επικεντρωθεί το ενδιαφέρον του θεατή εκεί που θέλει ο καλλιτέχνης.

Όλα τα έργα τέχνης έχουν κάποιο βαθμό αφαίρεσης.

9. «Λιοντάρι». Μικηναϊκό ρυτό, 15ος αι. π.Χ.

10. Ουμ. Μποτσιόνι «Ανάπτυγμα μπουκαλιού στο χώρο» 1912

11. Μινωική θεά: ειδώλιο, 15ος αι. π.Χ.

12. Μάσκα Καμερούν

9-12. Έργα διαφορετικών εποχών με γεωμετρική αφαίρεση.

Οι καλλιτέχνες επεξεργάζονται τη φυσική πραγματικότητα, ανάλογα με τα αισθήματα και τις εμπειρίες τους και ξαναφτιάχνουν νέες εικόνες. Στη διαδικασία αυτή, ανανεώνουν συνεχώς τους τρόπους έκφρασής τους. Στη σειρά έργων του Μόραλη (εικ. 14-16) παρακολουθούμε τρία στάδια αφαίρεσης.

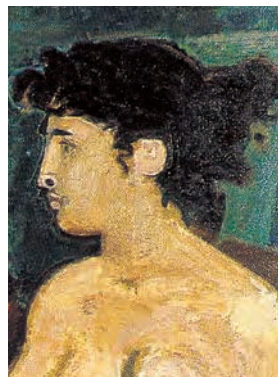
Όπως αποδεικνύουν τα παραδείγματα (εικ. 6-12), η αφαίρεση στην Τέχνη δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο.

13. Η θεά Αθηνά 470-460 π.Χ. Μετόπη απ' τον ναό του Δία. Ολυμπία.

14. Γ. Μόραλης, Λεπτομέρεια από το έργο «Μορφή» 1951. Η εικόνα είναι κοντά στη φυσική πραγματικότητα.

15. Γ. Μόραλης, Λεπτομέρεια από το έργο «Επιτύμβια σύνθεση» 1958. Τα σχήματα του έργου μοιάζουν με γεωμετρικά. Τα χρώματα απλουστεύονται. Οι φωτισκιάσεις σχεδόν εξαφανίζονται.

16. Γ. Μόραλης, Λεπτομέρεια από το έργο «Επιτύμβιο» 1958. Το πρόσωπο αποδίδεται με ένα γρήγορο, γεωμετρικό σχέδιο. Το χρώμα γίνεται πλακάτο και περιορίζεται στο φόντο.

Η συνέχεια της τέχνης και η πορεία της αφαίρεσης

Κάθε βήμα της καλλιτεχνικής δημιουργίας στηρίζεται σε προγενέστερες δημιουργίες. Ένας από τους λόγους για τους οποίους συναντούμε αντιστοιχίες στα έργα διαφορετικών εποχών, είναι ότι οι περισσότεροι καλλιτέχνες διδάσκονται από τους προγενέστερους.

Ο Γκωγκέν (εικ. 8) έζησε ένα σημαντικό μέρος της ζωής του στην Ταϊτή μακριά από τον πολιτισμό της εποχής του και επηρεάστηκε από την τέχνη και τον πολιτισμό της.

Ο Γαίτης επέλεξε την «Αργώ», σύμβολο της περιπέτειας της ζωής (εικ. 18), για να εκφράσει τα δεινά του σύγχρονου, απρόσωπου ανθρώπου. Αν συγκρίνουμε το έργο με την παράσταση των Σειρήνων του ερυθρόμορφου αγγείου (εικ. 17), γίνεται ολοφάνερη η αφετηρία της έμπνευσης του καλλιτέχνη.

Στα έργα του Μόραλη (εικ. 14-16) βλέπουμε ότι η πορεία της αφαίρεσης επηρεάζεται από τις αξίες του κλασικού ελληνικού πολιτισμού (εικ. 13).

17. Σειρήνες, Ερυθρόμορφη στάμνος 475 π.Χ.

18. Γ. Γαίτης «Σειρήνες» 1980

19-24. Γλυπτά από διαφορετικές εποχές, πολιτισμούς και τεχνοτροπίες με διαφορετική αντίληψη του «ωραίου».

Από το αφαιρετικό στο αφηρημένο

Στις αρχές του 20ού αι. υπήρχαν ήδη στην Ευρώπη αρκετές πρωτοποριακές* προτάσεις. Η καθεμιά από τις τάσεις αυτές απομάκρυνε τη ζωγραφική από την αναπαράσταση της φύσης, με τον δικό της τρόπο.

Πολλά έργα, που ανήκαν σ' αυτά τα ζωγραφικά κινήματα, παρουσίαζαν υψηλό βαθμό αφαιρετικότητας με αποτέλεσμα το θέμα τους να είναι δυσανάγνωστο. Κανένα όμως από αυτά δεν είχε καταργήσει ολοκληρωτικά την αναπαράσταση (εικ.19).

Το αφηρημένο

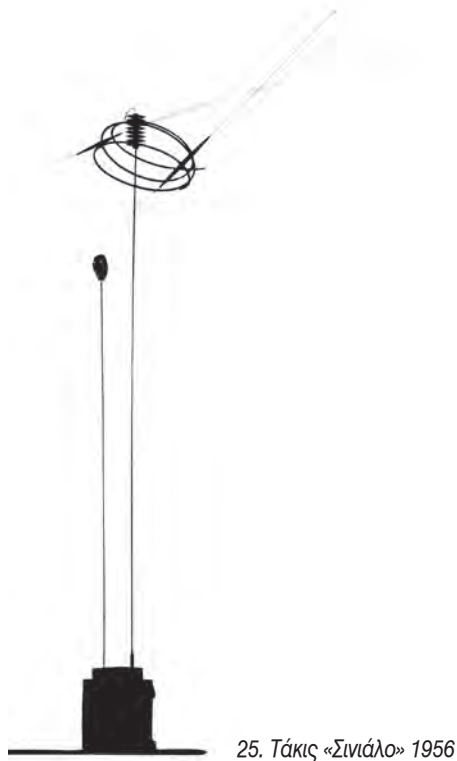
Η αφηρημένη τέχνη δε γεννήθηκε τυχαία. Οι πρώτοι ζωγράφοι που εκφράστηκαν με αυτό τον τρόπο ήταν πνευματικοί άνθρωποι, με φιλοσοφικό προβληματισμό που είχαν ήδη ζωγραφίσει παραστατικά (κοντά στη φυσική πραγματικότητα).

Η αφηρημένη τέχνη κατάργησε την αναπαράσταση της φύσης. Ο καλλιτέχνης δεν επεξεργάζεται καμία εικόνα της φυσικής πραγματικότητας. Ασχολείται με τη σύνθεση των σημείων, των γραμμών και των χρωμάτων πάνω στη ζωγραφική επιφάνεια του πίνακα.

Κάποια από τα αφηρημένα έργα έχουν άμεση σχέση με ορισμένους τύπους των μαθηματικών ή με τους νόμους που διέπουν τις λειτουργίες της φύσης.

Στα πλαίσια της αφηρημένης τέχνης, η αντικατάσταση της συγκεκριμένης μορφής με την αφηρημένη επέτρεψε στους καλλιτέχνες να δουν τον κόσμο από μια διαφορετική σκοπιά (εικ. 25, 26, 27, 28).

- 19. Π.Πικάσο «Κεφάλι γυναίκας» 1931
- 20. «Κεφάλι Νέγρου» Νιγηρία 12ος-14ος αι.
- 21. «Βούδας» 4ος-5ος αι. Κίνα
- 22. «Αμένωφισ Δ'» 1360 π.Χ. Αίγυπτος
- 23. Α. Τζιακομέτι «Κεφάλι» 1927
- 24. «Αφροδίτη της Μήλου» 200 π.Χ. Ελλάδα.

25. Τάκις «Σινιάλο» 1956

Στα τέλη του 19ου αι. – αρχές του 20ού, μια εποχή όπου οι ανακαλύψεις της επιστήμης άλλαζαν καθημερινά τα δεδομένα, οι καλλιτέχνες αναζήτησαν «σύγχρονους τρόπους για να βάλουν σε τάξη τον κόσμο», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο ζωγράφος Καντίνσκυ. Η εξωτερική εμφάνιση των πραγμάτων έπαψε να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον τους. Η έρευνά τους στράφηκε σε νόμους και συσχετισμούς πνευματικού περιεχομένου. Διερεύνησαν, δηλαδή, έναν διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας, τη γλώσσα των εικαστικών τεχνών*.

Το «ωραίο»

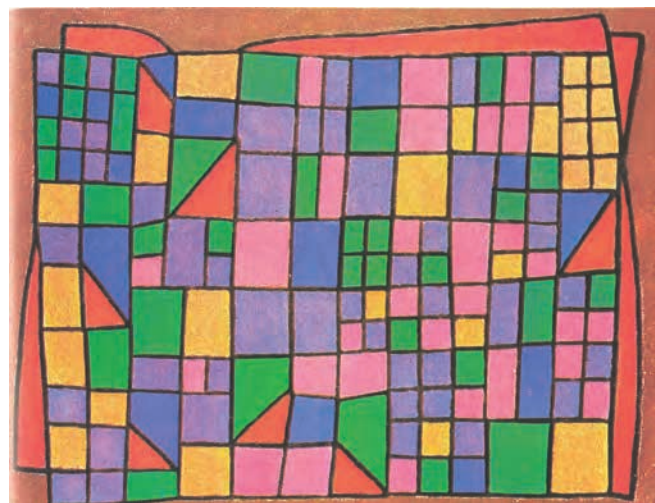
Στο πέρασμα των αιώνων η αντίληψη του ωραίου απέκτησε διαφορετικό νόημα, ανάλογα με τις αξίες και τον πολιτισμό της κάθε εποχής (εικ. 19-24). Κάθε κοινωνική ομάδα μπορεί να έχει διαφορετική άποψη για το ωραίο, αλλά και κάθε άτομο κρίνει το ωραίο ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες και τις εμπειρίες του.

26. Β. Καντίνσκυ «Ωοειδές κόκκινο» 1920

27. Ζ. Μιρό «Ατομα, Πουλιά, Αστέρι» 1978

28. Π. Κλεέ «Πρόσοψη από γυαλί» 1940

Τι θυμάμαι

- Περίγραψε τη σκηνή στις «Σειρήνες», όπως παριστάνεται στο ερυθρόμορφο αγγείο (εικ. 17).
- Τι κράτησε ο Γαίτης από την εικόνα και τι άλλαξε (εικ. 18); Γιατί πιστεύεις ότι έκανε αυτές τις αλλαγές;
- Γιατί οι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν στο έργο τους την αφαίρεση;
- Βρες στο βιβλίο σου αφαιρετικά και αφηρημένα έργα.
- Τι σημαίνει αφηρημένος καλλιτέχνης;
- Έχουν αλλάξει οι απόψεις σου για το «ωραίο» από την εποχή που ήσουν μικρό παιδί;

Γλωσσάρι

Αισθητική: Κλάδος της φιλοσοφίας που ασχολείται με τα κριτήρια αξιολόγησης στη φύση και κυρίως στην τέχνη.

Εικαστικές τέχνες: Το σύνολο των τεχνών που δημιουργούν εικόνα και απευθύνονται κυρίως στην αίσθηση της όρασης. Ο όρος παράγεται από το ρήμα εικάζω απ' όπου προέρχεται και η λέξη εικόνα, που σημαίνει αυτό που βλέπω. Οι αρχαιότερες και πιο γνωστές μορφές εικαστικών τεχνών είναι η ζωγραφική, η γλυπτική και η αρχιτεκτονική. Σήμερα η έννοια των εικαστικών τεχνών έχει διευρυνθεί συμπεριλαμβάνοντας πλήθος μορφών που εκτείνονται από τη χαρακτική έως τα κόμικς και την κινούμενη εικόνα.

Πρωτοπορία: (Avant-garde): Ο όρος υποδηλώνει κάθε είδους καλλιτέχνες των οποίων η τεχνοτροπία θεωρείται πιο προχωρημένη απ' την εποχή τους.

29. Χατζηκυριάκος-Γκίκας «Νικηφόρος» 1938

Μόραλης Γιάννης (1916-2009): Σύγχρονος Έλληνας ζωγράφος. Εμπνεύστηκε από την κλασική τέχνη, ενσωματώνοντας σύγχρονα στοιχεία. Διέσχισε μια πορεία σταδιακής αφαίρεσης για να καταλήξει σε γεωμετρικές μορφές.

Χατζηκυριάκος-Γκίκας Νίκος (1906-1995): Ζωγράφος, γλύπτης, χαράκτης, ποιητής και συγγραφέας. Ένας απ' τους κυριότερους εκπροσώπους της κυβιστικής γενιάς των Ελλήνων καλλιτεχνών. Το έργο του συνδυάζει το ευρωπαϊκό με το ελληνικό στοιχείο. Με την παραμόρφωση της πραγματικότητας επιχειρεί να κατακτήσει τη βαθύτερη ουσία των πραγμάτων διαπερνώντας την ορατή πραγματικότητα (εικ. 29).

Πόλλοκ Τζάκσον (Pollok Jackson 1912-1956): Αμερικανός ζωγράφος. Κύριος εκπρόσωπος της Χειρονομιακής Τέχνης (Action Painting). Η εικόνα της τεχνοτροπίας αυτής δεν είναι προαποφασισμένη, αλλά προκύπτει από τον τρόπο που δημιουργείται. Ο Πόλλοκ άπλωνε τον μουσαμά στο πάτωμα και περνούσε πάνω του στάζοντας χρώματα, καθώς προσπαθούσε να καταγράψει την κίνησή του.